

УДК 343.1

Михайло Гузела

Національний університет “Львівська політехніка”,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Навчально-наукового інституту права та психології
ORCID: 0000-0002-2254-6990

ПРОБЛЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПЕРЕСЛІДУВАННЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД У КОНТЕКСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ

<http://doi.org/10.23939/law2022.34.140>

© Гузела М., 2022

Проаналізовано проблеми організації судово-експертної діяльності в процесі здійснення кримінального переслідування та, загалом, проблеми вдосконалення всієї процедури отримання доказової інформації в процесі здійснення кримінального провадження в країнах Європи. Такий зарубіжний досвід може мати, зокрема, надзвичайно корисне значення як для організації судово-експертної діяльності в Україні, так і, загалом, для вдосконалення всієї процедури отримання доказової інформації в процесі здійснення кримінального провадження в контексті застосування процесуального примусу.

Досліджено, що система організації судово-експертної діяльності в її конкретному вираженні, а також статус експерта регламентуються чинним законодавством та відомчими нормативними актами певної країни. Правова регламентація судово-експертної діяльності у більшості європейських країн, як і в Україні, базується на чинному кримінально-процесуальному законі. Відомчі ж нормативні положення здебільшого визначають сам порядок здійснення внутрішньосистемної діяльності. Тому на особливу увагу заслуговує проблема організаційної структури експертно-криміналістичних підрозділів в окремих європейських державах, а також проблема визначення їх компетентності і організації діяльності.

На основі аналізу вітчизняної та зарубіжної наукової літератури досліджено окремі питання організації судово-експертної діяльності в деяких державах Європи, а також питання правового (процесуального) статусу судового експерта. Зроблено висновок про важливість зарубіжного досвіду вирішення зазначених проблем для вдосконалення кримінального процесуального законодавства України.

Ключові слова: кримінальне процесуальне право, кримінальне провадження, експерт, експертна діяльність.

Постановка проблеми. На сьогодні ми переживаємо епоху становлення законодавства України про кримінальне провадження. Тому серед основних проблем кримінальної процесуальної науки на сьогодні на одне з чільних місць висувається проблема організації судово-експертної діяльності в Україні та, загалом, проблема вдосконалення всієї процедури отримання доказової інформації в

процесі здійснення кримінального провадження через призму застосування процесуального примусу. Тому вивчення зарубіжного досвіду організації судово-експертної діяльності та дослідження питань статусу експерта мають неабияке значення для вдосконалення кримінального процесуального законодавства України.

Аналіз дослідження проблеми. Вагомий внесок у дослідження проблеми організації судово-експертної діяльності, а також у дослідження статусу експерта в судочинстві внесли низка науковців, зокрема В. Г. Гончаренко, М. В. Костицький, А. В. Биков, К. Е. Михайленко, Е. А. Зайцева, С. Я. Фурса та багато ін.

Мета статті полягає у визначенні основних форм організації судово-експертної діяльності в окремих державах Європи та дослідженні правового (процесуального) статусу експерта в процесі кримінального провадження.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи важливість експертної діяльності для процесуального доказування, слід зазначити, що ефективність експертно-криміналістичної діяльності залежить від стану її організації, а також відповідності нагальним потребам практики боротьби зі злочинністю та сучасним науково-технічним досягненням, які повинні максимальною мірою задовольнити ці потреби. Проблема стану організації судово-експертної діяльності на сьогодні є актуальною в Україні. Тому, не зайвим у такому випадку буде аналіз певних питань судово-експертної діяльності під час проведення кримінального провадження в деяких зарубіжних державах. Такий зарубіжний досвід може мати, зокрема, надзвичайно корисне значення як для організації судово-експертної діяльності в Україні, так і, загалом, для вдосконалення всієї процедури отримання доказової інформації в процесі здійснення кримінального провадження [10, с. 129–135].

Вся система організації судово-експертної діяльності в її конкретному вираженні, а також статус експерта регламентуються чинним законодавством та відомчими нормативними актами певної країни. Правова регламентація судово-експертної діяльності у більшості європейських країн, як і в Україні, базується на чинному кримінально-процесуальному законі. Відомчі ж нормативні положення здебільшого визначають сам порядок здійснення внутрішньосистемної діяльності [2, с. 41]. Тому на особливу увагу заслуговує проблема організаційної структури експертно-криміналістичних підрозділів в окремих європейських державах, а також проблема визначення їх компетентності і організації діяльності.

Слід зазначити, що організація експертної діяльності – це існуючі форми об'єднання експертів, система судово-експертних установ і порядок роботи, що встановився в цих судово-експертних закладах [1, с. 29].

Аналізуючи організаційні проблеми діяльності судово-експертних установ європейських країн, слід зазначити, що для об'єднання їх зусиль у сфері боротьби з транснаціональною злочинністю, а також для підвищення якості розкриття і розслідування злочинів потрібна наявність у європейських правоохоронних органів схожих організаційних принципів і оперативної практики. Існують наукові позиції, що будь-яка модель правоохоронної системи держави виникає і розвивається під впливом великої кількості чинників у конкретних історичних умовах окремо взятої країни, а отже, незважаючи на загальні закономірності і принципи організації та функціонування, суто індивідуальна і має як переваги, так і недоліки [1, с. 107].

Якщо взяти для аналізу законодавство ФРН, то в Німеччині в кожній землі (Bundesland) створена своя незалежна судово-експертна лабораторія (підрозділ *das Landes kriminalamt*). Своєю чергою, федеральні поліцейські формування мають власні відділи судових досліджень для проведення спеціальних експертиз і досліджень, а також власні бази даних криміналістичної значимої інформації (*das Bundes kriminalamt*). У Франції ж існують декілька регіональних судово-експертних лабораторій на чолі з центральною лабораторією в Ліоні. У порівняно невеликих європейських

держав, наприклад Нідерландах (приблизно 16 млн жителів), є тільки одна судово-експертна лабораторія [10, с. 129–135].

Слід зазначити, що у європейських державах здавна були відомі дві основні організаційні форми судової експертизи. Визначальним моментом для першої з них є орієнтація на спеціальні, зокрема експертні, установи, для другої – на конкретних фахівців, включених у списки судових експертів. Остання організаційно-процесуальна форма судової експертизи в середині ХХ ст. була відома в соціалістичних європейських країнах як інститут присяжних експертів. Суть інституту присяжних експертів полягала в тому, що проведення експертиз доручалося фахівцям, що прийняли присягу.

На сьогодні в країнах ЄС також залишаються закріплені дві основні організаційні форми судової експертизи. Перша – орієнтація на спеціальні (зокрема експертні) установи, друга – орієнтація на конкретних фахівців, які включені у списки судових експертів або отримали ліцензію на право проведення судової експертизи.

Водночас залишаються окремі проблеми і недоліки вирішення організаційно-процесуальних питань судової експертизи за допомогою створення спеціалізованих судово-експертних установ, серед яких посилення чинника адміністрування у сфері судово-експертної діяльності, питання відомчої приналежності цих установ, а також зміст їх централізації і децентралізації. Так, централізацією вважаємо об'єднання усіх експертних установ в єдиний інститут судових експертиз під єдиним керівництвом в одному з відомств, а децентралізацією – розосередження їх у відповідних відомствах [10, с. 129–135].

Практика свідчить, що у більшості європейських держав експертно-криміналістична служба разом із іншими поліцейськими організаціями знаходиться під юрисдикцією Міністерства внутрішніх справ. Загалом ця структура не викликає сумнівів в контексті дотримання законності та, своєю чергою, виправдана в контексті ефективності застосування криміналістичних засобів і методів розкриття і розслідування злочинів [10, с. 129–135].

Як зразок, вважаємо за необхідне проаналізувати організаційну структуру експертно-криміналістичної служби Великобританії (The Forensic Science Service – FSS) – виконавчої установи МВС Великобританії, яка є важливою ланкою у роботі британської поліції щодо розкриття, розслідування і попередження злочинів [3, с. 125]. Основними завданнями FSS (The Forensic Science Service) є надання професійної допомоги в процесі розкриття і розслідування злочинів. Однак законодавством Великобританії передбачена можливість залучення до роботи фахівців приватних криміналістичних лабораторій, які, як правило, надають свої послуги з деяких специфічних видів експертиз (наприклад, криміналістичне дослідження документів).

Не зайвим буде наголосити, що співробітники експертно-криміналістичної служби Великобританії беруть участь в оперативно-розшукових і слідчих заходах, виконують експертизи і дослідження для 43 регіональних поліцейських підрозділів Англії і Уельсу, а також для Королівської прокуратури, митної і акцизної служби і низки інших правоохоронних органів. FSS надає послуги приватним компаніям як усередині країни, так і за кордоном; активно взаємодіє з правоохоронними органами більш ніж 35 зарубіжних держав.

На підставі аналізу законодавства окремих держав можна констатувати, що у деяких державах експертно-криміналістична служба є частиною Міністерства юстиції (наприклад, у Португалії і Нідерландах) або Міністерства оборони, належачи до складу озброєних поліцейських формувань (наприклад, у Франції).

Зокрема, у Франції історично склалося так, що два окремих поліцейських формування залучені в судово-експертну діяльність: Національна жандармерія і Національна поліція. Обов'язки Національної поліції – забезпечення громадського порядку в містах із населенням більше 20 тис. чоловік, тоді як Національна жандармерія відповідальна за громадський порядок на території країни, що залишилася. Обидва поліцейські формування мають право розслідувати злочини. До складу Національної жандармерії належить унікальний експертно-криміналістичний інститут (IRCGN),

який тісно співпрацює з поліцейськими слідчими, прокурорами і судьями. Службовці, діяльність яких пов'язана з кримінальним розслідуванням, належать до спеціалізованих підрозділів. Ці підрозділи розташовані на території усєї країни, щоб забезпечувати ефективність роботи щодо розслідування і розкриття злочинів. Існують два рівні спеціалізації: 20 підрозділів займаються розслідуванням небезпечних злочинів на регіональному рівні і 90 підрозділів, що залишилися, – на місцевому. Фахівці з огляду місця події знаходяться в кожному підрозділі (і в регіональному, і в місцевому) [4, с. 173]. Однак у деяких європейських державах буває інша структура і підпорядкованість. Так, у деяких країнах судово-експертні лабораторії підпорядковані Міністерству юстиції на додаток до судово-експертних лабораторій, підлеглих Міністерству внутрішніх справ (наприклад, в Іспанії і Польщі) [10, с. 129–135].

Наприклад, в Іспанії два окремі відомства мають судово-експертні лабораторії і залучені в судово-експертну діяльність – Міністерство внутрішніх справ і Міністерство юстиції. Самостійні експертно-криміналістичні підрозділи є в Національній поліції і в Цивільній гвардії, а також в автономних поліціях Країни Басків і Каталонії. На сьогодні у рамках загальнодержавної політики поглиблення координації діяльності правоохоронних органів ведеться робота зі зміцнення взаємодії криміналістичних служб Національної поліції і Цивільної гвардії. За 2005–2008 рр. в іспанських експертно-криміналістичних підрозділах відбулися такі перетворення: посилено і модернізовано лабораторії ДНК-аналізу і хімічних досліджень у Мадриді, Барселоні і Севільї; створено дві нові лабораторії ДНК-аналізу у Валенсії і Ла-Коруньє, відкрито хіміко-токсикологічну лабораторію в м. Малага; почала функціонувати загальнонаціональна база цієї ДНК, єдина для Національної поліції, Цивільної гвардії, автономних поліцій Країни Басків і Каталонії; введено в дію загальну для усіх поліцейських органів країни автоматичну систему ідентифікації відбитків пальців; розпочато формування бази відбитків взуття; створено групу почеркознавчої експертизи арабського листа; створено підрозділ криміналістичної інфографії, яка відтворює тривимірні комп'ютерні зображення місць злочинів; введено в дію автоматичну систему порівняльного аналізу акустичних сигналів тощо [5, с. 168].

В Іспанії у 2008 р. розпочав свою діяльність новий лабораторно-дослідницький центр Головного комісаріату наукової поліції (ГКНТТ) Корпусу Національної поліції Іспанії. Новітнє устаткування, яким оснащений центр, дає змогу робити найскладніші балістичні, антропологічні і хімічні експертизи, а також різноманітні види ДНК-аналізу [10, с. 129–135].

У деяких державах (наприклад, у Словаччині та в Туреччині) судові лабораторії, що займаються біомедичними дослідженнями, належать, як правило, до складу університетів як їх науково-дослідницькі підрозділи.

Важливе значення в контексті аналізованої проблематики має проблема правового (процесуального) статусу судового експерта. Доцільно зазначити, що питання статусу судового експерта потребує вдосконалення в обох основних правових системах. Як правило, експерт у більшості законодавств європейських держав по суті розглядається як незалежна особа, яка на основі наукового дослідження повідомляє про його результати або наукові теорії. Зокрема, в державах романо-германського права (наприклад, у Нідерландах) більшість експертів проводять експертизи і дослідження за зверненням поліції, а не суду. І в повсякденній практиці усе це не робить впливу на судову оцінку висновків експертів. Своєю чергою, в державах англо-саксонського права (наприклад, у Великобританії) експерта зазвичай запрошує одна зі сторін процесу для проведення експертиз або досліджень та розглядає, відповідно, як експерта з боку звинувачення або захисту [10, с. 129–135]. У Великобританії співробітники експертно-криміналістичної служби також можуть бути запрошені поліцією для виконання незалежних експертиз і досліджень з метою отримання доказів. Проте, на відміну від країн континентальної Європи, де поліцейська система склалася на основі жорсткої централізації, у Великобританії поліцейський апарат розвивався в тісному взаємозв'язку та під безпосереднім керівництвом місцевих органів самоврядування, але зі збереженням інструментів контролю за кінцевим результатом діяльності поліції зі сторони Міністерства внутрішніх справ

Об'єднаного Королівства. Рада Європи надзвичайно велику увагу приділяє організації діяльності експертів, а також приналежності їх до певного відомства, оскільки саме від останнього залежить, чи буде це експерт з боку захисту, чи з боку обвинувачення в процесі кримінального переслідування [6, с. 11].

Слід зазначити, що у більшості європейських держав судові експерти одночасно є і офіцерами поліції. Проте діяльність таких “поліцейських” судових експертів піддається певним обмеженням. Так, у випадку, якщо експерт безпосередньо брав участь у процесі досудового розслідування злочину у складі слідчо-оперативної групи, то вважається, що судово-експертна робота, яка виконується ним під час кримінального провадження з метою отримання об'єктивних і достовірних доказів, може бути односторонньою та вплинути на об'єктивність досліджень. Саме з таких причин у ФРН був ухвалений закон, який регламентує, що поліцейському, який брав участь у кримінальному розслідуванні як криміналіст, а згодом був залучений до кримінального процесу як судовий експерт, можна виразити недовіру. Це також поширюється на судових експертів Федерального відомства у кримінальних справах (БКА), якщо вони були залучені в процес кримінального розслідування. Якщо експерт належить до служби, яка повністю відокремлена від підрозділів кримінального розслідування (наприклад, до технічних підрозділів поліції), то вважається, що він не є суб'єктом цього спеціального регулювання, а тому має право проводити незалежні експертизи і дослідження [8, с. 272]. У деяких країнах офіцери поліції можуть бути судовими експертами, виконуючи тільки певні види експертиз і досліджень. Наприклад, на Мальті поліцейські судові експерти роблять експертизи і дослідження дактилоскопії, балістики і фотодокументів. Проте експерти поліції обмежені в наданні висновків щодо слідів, залишених на місці злочину. Верховний суд країни обмежив можливість поліцейських працювати експертами, оскільки деякі об'єднання представників захисту в кримінальному процесі ставлять під сумнів об'єктивність експерта з поліцейської лабораторії [10, с. 129–135].

Окремо слід наголосити на проблемі застосування процесуального примусу в процесі провадження експертної діяльності (наприклад, примусове отримання зразків для експертизи). Незважаючи на повноваження поліцейського, практично у всіх державах Європи експерти-поліцейські можуть отримати зразки для експертизи винятково на підставі рішення слідчого судді (суду), попередньо подавши відповідне клопотання. І вже на підставі отриманого судового рішення вони мають право (чи зобов'язані) самостійно примусово отримати зразки для експертизи. Доцільно констатувати, що приблизно така ж процедура закріплена і в чинному Кримінальному процесуальному кодексі України (ст. 245) [1].

У Франції поліцейським дозволено проведення експертиз і досліджень тільки в певних сферах діяльності (таких, як дактилоскопічна і автотехнічна експертизи). В інших європейських державах поліцейські офіцери можуть працювати як судові експерти, якщо вони отримали відповідне призначення (наприклад, в Австрії, Словаччині і Португалії). Проте, працюючи судовими експертами, вони більше не виконують функцій оперативних поліцейських. Навчання поліцейських і отримання ними сертифікатів відповідності стають усе важливішими в оцінці того, чи володіють вони професійними знаннями в галузі судової експертизи і криміналістики. У більшості європейських країн питання про визначення можливостей претендентів бути судовими експертами належить до компетенції суду.

Висновки. Можна констатувати, що у більшості європейських держав судово-експертна служба є різновидом державної служби і організаційно підпорядкована державним правоохоронним відомствам (МВС, Мін'юст, Міноборони). Проте все ще залишаються окремі проблеми і недоліки вирішення організаційно-процесуальних питань судової експертизи за допомогою створення спеціалізованих судово-експертних установ, серед яких посилення чинника адміністрування у сфері судової експертизи, питання відомчої приналежності цих установ і суть їх централізації і децентралізації [7, с. 91]. Окрім цього, в більшості європейських країн судові експерти одночасно є офіцера-

ми поліції. Проте діяльність поліцейських судових експертів піддається обмеженням. Так, щодо застосування заходів примусу в процесі провадження експертної діяльності (наприклад, примусове отримання зразків для експертизи) вони змушені звертатися до слідчого судді (суду) за відповідним рішенням. Слід констатувати, що приблизно така ж процедура закріплена і в чинному Кримінальному процесуальному кодексі України (ст. 245) [1].

На думку багатьох науковців, “відомча підлеглість” судових експертів не має вагомого значення під час їх призначення для проведення судової експертизи або дослідження, якщо відомства забезпечують судовим експертам реальний статус незалежності та безсторонності і не чинять ніякого впливу на проведення ними експертиз і досліджень. Нині саме судово-експертні установи поліції європейських країн є реальною і ефективною основою організації судової експертизи. Тому важливим є вдосконалення правового регулювання експертної діяльності, подальший розвиток її організаційних форм у процесі кримінального провадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <http://www.rada.lny.com>.
2. Быков А. В. (2008). Теоретические и прикладные проблемы функционирования национальных полицейских систем : дис. ... докт. юрид. наук. М. 459 с.
3. Михайленко К. Е. (2003). Межгосударственное регулирование оказания правовой помощи по гражданским, семейным и уголовным делам (на примере стран СНГ) : дис. ... канд. юрид. наук. М. 197 с.
4. Зайцева Е. А. (1994). Совершенствование правового института судебной экспертизы в стадии расследования : дис. ... канд. юрид. наук. Волгоград. 208 с.
5. Фурса С. Я., Цюра Т. В. (2005). Докази і доказування у цивільному процесі : наук.-практ. посіб. К. : Видавець Фурса С. Я., КНТ, 256 с.
6. Забродский М. А. (2009). Организационно-правовые аспекты совершенствования регистрационной деятельности в системе Международной организации уголовной полиции – Интерпола в процессе раскрытия и расследования преступлений : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Краснодар. 24 с.
7. European Journal of Crime, Criminal Justice and Criminal Law. (1996).
8. Wallace W. (2005). Policy-Making in the European Union. 4 ed. Oxford : Oxford University Press. 272 p.
10. Гузела М., Канцір В. (2018). Зарубіжний досвід організації судово-експертної діяльності в процесі здійснення кримінального переслідування. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія: Юридичні науки*. Львів : Видавництво Львівської політехніки. № 906 (20). С. 129–135.

REFERENCES

1. *Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy* [Criminal Procedure Code of Ukraine]. URL: <http://www.rada.lny.com>.
2. Bykov A. V. (2008). *Teoretycheskye y prykladnye problemy funktsyonyrovaniya natsyonalnykh polytseyskykh system* [Theoretical and applied problems of functioning of national police systems]: Dys. ... dokt. yuryd. Nauk. M. 459 p.
3. Mykhailenko K. E. (2003). *Mezhhosudarstvennoe rehulyrovanye okazaniya pravovoi pomoshchy po hrazhdanskym, semeinym y uholovnem delam* (na prymere stran SNH) [Interstate regulation of legal aid in civil, family and criminal cases]: Dys. ... kand. yuryd. Nauk. M. 197 p.
4. Zaitseva E. A. (1994). *Sovershenstvovanye pravovoho ynstytuta sudebnoi ekspertyzy v stadyu rassledovaniya* [Improving the legal institute of forensic science in the investigation stage]: Dys. ... kand. yuryd. Nauk. Volhohrad. 208 p.
5. Fursa S. Ia., Tsiura T. V. (2005). *Dokazy i dokazuvannia u tsyvilnomu protsesi* [Evidence and proof in civil proceedings] : Naukovo-praktychnyi posibnyk. K.: Vydavets Fursa S.Ia., KNT, 256 p.
6. Zabrodskyi M. A. (2009). *Orhanyzatsyonno-pravovye aspekty sovershenstvovaniya rehystratsyonnoi deiatelnosti v systeme Mezhdunarodnoi orhanyzatsyy uholovnoi polytssyy – Ynterpola v protsesse raskrytiya y rassledovaniya prestupleniy* [Organizational and legal aspects of improving registration activities in the system of the International Criminal Police Organization – Interpol in the process of detecting and investigating crimes]: Avtoref. dys. ... kand. yuryd. Nauk. Krasnodar. 24 p.
7. European Journal of Crime, Criminal Justice and Criminal Law. (1996).

8. Wallace W. (2005). *Policy-Making in the European Union. 4 ed. Oxford* [Policy-Making in the European Union. 4 ed. Oxford]: Oxford University Press. 272 p.

10. Huzela M., Kantsir V. (2018). *Zarubizhnyi dosvid orhanizatsii sudovo-ekspertnoi diialnosti v protsesi zdiisnennia kryminalnoho peresliduvannia* [Foreign experience in the organization of forensic activities in the process of criminal prosecution]. Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnikha". Seria: Yurydychni nauky. Lviv : Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniky, No 906 (20). P. 129–135.

Дата надходження: 14.02.2022 р.

Mykhailo Huzela

Lviv Polytechnic National University,

Ph. D., Assoc. Prof.

Department of Criminal Law and Procedure

Institute of Jurisprudence and Psychology

ORCID: 0000-0002-2254-6990

THE PROBLEM OF ORGANIZING FORENSIC ACTIVITIES IN THE PROCESS OF PROSECUTION: EUROPEAN EXPERIENCE IN THE CONTEXT OF COERCION

The article is devoted to the problem of organization of forensic activity in the process of criminal prosecution and, in general, to the problem of improving the whole procedure of obtaining evidentiary information in the process of criminal proceedings in European countries. Such foreign experience can be, in particular, extremely useful both for the organization of forensic activities in Ukraine and, in general, for improving the whole procedure of obtaining evidentiary information in the course of criminal proceedings in the context of procedural coercion.

The article investigates that the system of organization of forensic activity in its specific expression, as well as the status of an expert are regulated by current legislation and departmental regulations of a particular country. Legal regulation of forensic activity in most European countries, as well as in Ukraine, is based on the current criminal procedure law. Departmental regulations mostly determine the procedure for carrying out internal system activities. Therefore, the problem of the organizational structure of forensic units in some European countries, as well as the problem of determining their competence and organization of activities deserves special attention.

Based on the analysis of domestic and foreign scientific literature, some issues of organization of forensic expertise in some European countries, as well as issues of legal (procedural) status of forensic expert were studied. It is concluded that the importance of foreign experience in solving these problems to improve the criminal procedure legislation of Ukraine.

Key words: criminal procedural law, criminal proceedings, expert, expert activity.